

Tilburg University

Politiek, samenleving en rechtspraak

Prins, Corien

Published in:
Nederlands Juristenblad

Publication date:
2023

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Prins, C. (2023). Politiek, samenleving en rechtspraak: Vertrouwen in digitale zittingen. *Nederlands Juristenblad*, 98(26), 2157.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Politiek, samenleving en rechtspraak: vertrouwen in digitale zittingen

26 Wanneer het stof van de val van het kabinet Rutte IV langzaam neerdaalt, dient zich de vraag aan welke onderwerpen als controversieel aangemerkt worden. Hopelijk behoudt demissionair minister voor rechtsbescherming Weerwind de noodzakelijke armslag om met een ontwerp voor de permanente regeling inzake *online* zitting in rechtszaken te komen. Anders gesteld: de val van het kabinet zou geen argument mogen zijn nog meer te vertragen bij een ambitie die eigenlijk al gerealiseerd had moeten zijn.

De Tijdelijke wet Covid-19 bood voorzieningen voor de behandeling via elektronische middelen van zaken in bestuursrechtelijke, civielrechtelijke en strafrechtelijke procedures. Met het opheffen van de laatste coronamaatregelen, afgelopen 1 juni, zijn deze voorzieningen verval- len. Reeds in september 2021 sprak de Tweede Kamer met de toenmalig minister voor rechtsbescherming over een structurele regeling. Inmiddels zijn bijna twee jaar verstre- ken en van een ontwerp voor een regeling is nog geen sprake. Ondertussen loopt bij de Raad voor de rechtspraak een aanbestedingsprocedure voor de ontwikkeling van de digitale *tool* en is het de ambitie van de rechtspraak om in 2024 met een geheel nieuwe digitale zittingszaal van start te gaan. Niet langer een noodverband via een video- bel-applicatie, maar een virtuele omgeving die in tal van opzichten het functionele equivalent van de vertrouwde zittingszaal moet worden. Voorzien van een heuse 'digi- bode' die procesdeelnemers op hun gemak stelt.

De vraag dringt zich op waarom het ministerie van JenV draait met een permanente regeling. Aan de hoeveel- heid evaluaties en suggesties voor eisen en waarborgen kan het niet liggen. Inmiddels beschikt het departement over een schat aan materiaal.¹ Ook de standpunten van de Raad voor de rechtspraak en de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak zijn duidelijk. Bovendien wijzen al deze documenten in dezelfde richting: een beperkte aanpas- sing van Rechtsvordering aangevuld met een afwegings- kader als 'toolbox' voor rechters. De inhoud van de wette- lijke regeling lijkt verder redelijk overzichtelijk: zittingen zijn 'fysiek, tenzij...' en de rechter bepaalt of een zitting *online* i.p.v. fysiek plaatsvindt, ook als een of meer van de partijen daarmee niet akkoord is. De rechter komt tot diens keuze met inachtneming van artikel 6 EVRM, gebruik makend van een afwegingskader. Dit kader wordt momenteel binnen de verschillende Landelijke Vakinhou- delijke Overleggen ontwikkeld en zal de indicaties pro en contra een *online* behandeling benoemen. Deze indicaties betreffen niet alleen rechtsbeginselen als toegankelijk- heid en tijdige procesgang, maar zien ook op kwesties als: complexiteit en aard van de zaak, eventuele emotionele beladenheid van de zaak en type procespartij (kinderen, personen met beperkte communicatieve vaardigheden).

Natuurlijk kan, zoals dat ook vóór corona het geval was, met instemming van partijen gebruik worden gemaakt van digitale middelen. Maar voor goed functio- neren van *online* rechtszittingen is meer nodig dan een soepele omgang met het welbekende 'videobel-gedoe'. Ten tijde van de pandemie maakte de noodoplossing binnen

de feitenrechtspraak in strafzaken duidelijk dat het ver- plichte digitale verhoor op gespannen voet stond met de fundamentele rechten van verdachten. Daarmee ligt in de huidige discussie de belangrijke vraag voor of de rechter in strafzaken wel het laatste woord moet hebben – zeker als de verdachte geen digitale zitting wil. Ook in civiel- en bestuursrechtelijke procedures is de digitale variant niet in alle opzichten het functionele equivalent van de fysieke zitting. Zo is het voor rechters veel moeilijker om gedrag, houding en emotie van procesdeelnemers te 'lezen'. En bij familie- en jeugdzaken, waar de rechter met een kind alleen moet kunnen spreken, is het ingewikkeld te garan- deren dat niet ook anderen meeluisteren. Tegelijkertijd: gegeven personeelstekorten en achterstanden vormt de efficiëntie van de digitale variant een welkome aanvulling op de bestaande mogelijkheden. Hij bespaart procesdeel- nemers reisdrempelingen voor een zitting van tien minuten, is laagdrempeliger voor mensen die moeilijk ter been zijn en toegankelijker voor personen die in het buitenland ver- blijven. Kortom, er zijn volop uitdagingen maar zeker ook kansen.

Tijdens een commissiedebat, vorig jaar november, deed minister Weerwind de toezegging in het eerste kwar- taal van 2023 te komen met nadere informatie over een permanente regeling. Deze informatie, laat staan een ont- werpregeling, is er nog niet. Het treuzelen van JenV is des te opvallender, nu innovatie expliciet onderdeel is van de prijsafspraken die met de rechtspraak zijn gemaakt. Digita- lisering wordt gezien als belangrijk instrument om opgelo- pen achterstanden weg te werken, lange doorlooptijden aan te pakken en de rechtspraak effectiever in te zetten, d.w.z. dicht bij de mensen die om een oordeel van de rechter vragen. Terug daarom naar mijn eerdere vraag waarom het ministerie van JenV draait met een permanente regeling. Mijn inschatting is dat de kwestie ook een fundamenteel punt raakt: het vertrouwen binnen het departement in de wijze waarop de rechtspraak omgaat met de uitdagingen en onzekerheden die digitalisering en in dit geval digitale zittingen, onherroepelijk met zich mee zal brengen. De mate van vertrouwen laat zich aflezen aan twee maatsta- ven: 1. wil de wetgever op voorhand zoveel mogelijk alles dicht timmeren met het oog op voldoende rechtszeker- heid? of 2. laat hij ruimte voor maatwerk door rechters in aansluiting op de behoeften van rechtzoekenden en samenleving? De eerste benadering is, gegeven de inheren- te dynamiek van technologische ontwikkelingen, ondoen- lijk. Onwenselijk is zij evenzeer omdat (politiek) vertrouwen in het handelen van de rechtspraak een fundament van onze democratische rechtsstaat vormt. Ook wanneer dat handelen een digitale variant kent. Aan de rechtspraak de opdracht dat vertrouwen waar te maken en – gegeven de risico's die digitalisering absoluut kent – de kloof met rechtzoekenden, verdachten, slachtoffers en breder de samenleving te verkleinen en zeker niet te vergroten.

Corien Prins

1. Voor verwijzingen, zie dit Vooraf op: www.njb.nl.